

АНОТАЦІЯ

Ярушевський Т. В. Твори для флейти, фагота і фортепіано Юрія Іщенка, Геннадія Ляшенка: національно-стильові виміри.

Наукове обґрунтування творчого мистецького проєкту на здобуття ступеня доктора мистецтва за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво»; галузі 02 – «Культура та мистецтво». Національна музична академія ім. П. І. Чайковського, Міністерство культури та стратегічних комунікацій України. Київ, 2025.

Пропонований творчий мистецький проєкт за проблематикою та змістом присвячений ансамблевій музиці за участю фагота на прикладі камерно-інструментальної творчості українських композиторів Юрія Іщенка та Геннадія Ляшенка. В роботі підкреслено, що поєднання флейти, фагота та фортепіано в інструментальне тріо є прикладом специфічного камерного ансамблю, який доволі рідко зустрічався в історії музики. Саме тому показовим явищем для української музичної культури стало звернення Ю. Іщенка та Г. Ляшенка до рідкісного ансамблевого складу тріо (флейта, фагот, фортепіано) на засадах різнотембрового єднання голосів й індивідуалізації драматургічних й фактурних композиційних рішень.

В роботі обстоюється позиція, що ансамблеві тріо за участю фагота: «Екзерсиси» для флейти, фагота і фортепіано Г. Ляшенка і «Римовані рядки. Дев'ять п'єс для фортепіано, флейти та фагота» Ю. Іщенка втілюють оригінальні, національно-стильові риси композиторської творчості. Національно-стильовий контекст ансамблевих тріо за участю фагота Ю. Іщенка та Г. Ляшенка, виражений у всебічному розкритті можливостей інструментального звуковідтворення, в тому числі засобами використання граничних можливостей інструменту, передусім регістрових, тембральних, динамічних, темпових. Нововведення присутні у прийомах і техніках звуковидобування, зокрема, у виборі мовно-артикуляційних прийомів,

розширенні колористики, а також в ускладненні ритмічної організації тексту, у ладо-тональній забарвленості творів, у фактурній організації тощо.

В роботі підкреслено, що ансамблеві тріо за участю фагота «Екзерсиси» для флейти, фагота і фортепіано Г. Ляшенка і «Римовані рядки. Дев'ять п'єс для фортепіано, флейти та фагота» Ю. Іщенка представляють національно-культурну модель авторства, значення якої окреслюється в роботі в контексті формування і розвитку авторської стильової ідентичності, художнього прояву ментальних рис, в контексті розкриття і наслідування національної логіки музичного мислення й втілення зрілих інструментальних концепцій в українській музичній культурі. Національно-культурна модель авторства Г. Ляшенка, Ю. Іщенка позначена тенденціями: індивідуалізації композиторського письма, національно-стильового домінування інтонаційного мислення, а також осмислення західноєвропейських впливів як оригінальних творчих імпульсів, що знайшло свій вияв у застосуванні прийомів звукоутворення та технік, таких, як: сонорика, алеаторика і поліфонічні форми. Окреслена проблематика дозволила сформулювати мету дослідження в значенні розкриття феномену українського камерно-інструментального ансамблю у складі флейти, фагота і фортепіано як сформованого типу національної авторської моделі жанру, дослідження тембрової та фактурної специфіки композиторської мови у камерно-інструментальних тріо, виокремлення ролі фагота як учасника ансамблевої гри.

Наукова новизна полягає у дослідженні камерно-інструментальних тріо за участю фагота Ю. Іщенка, Г. Ляшенка з позицій виокремлення національно-стильових характеристик авторських моделей композиторського письма. Наукова новизна полягає також у розгляді та відкритті специфіки формування образно-художнього змісту ансамблевих творів за допомогою неординарного поєднання тембрів інструментів й

утвердження ролі фагота як характерного тембрового партнера у складі тріо з флейтою і фортепіано в контексті співвідношення традиційних та інноваційних рис фактурно-рольового та функційного балансу ансамблевих партій.

Ідея проекту зумовлена особистою зацікавленістю автора в розкритті художньо-мистецького змісту ансамблевих тріо Ю. Іщенка та Г. Ляшенка у виконавській концертній практиці.. Авторська виконавська інтерпретація з одного боку, базується на особистому виконавському досвіді автора, а з іншого – враховує усталені універсалії музичної творчості. Зокрема, дослідження охоплює такі аспекти, як композиторське мислення, музичний стиль, технологія виконання та психологічні особливості роботи виконавця з музичним матеріалом тріо. Ці твори цікаві сучасним виконавцям тим, що відображають тенденції жанрово-стильового синтезу як на тематичному рівні, так і на рівні розвитку форми в умовах творення європейського інструментального репертуару. Так, тріо «Екзерсиси» для флейти, фагота і фортепіано Г. Ляшенка є оригінальною жанровою формою в камерному ансамблевому репертуарі. Ця жанрова форма споріднена з канонами концертування, її смислове підґрунтя можна визначити метафорично, через поняття «почуттєвість», «образність», «гротескність».

Тріо «Римовані рядки»: Дев'ять п'єс для фортепіано, флейти та фагота Ю. Іщенка є показовим щодо втілення синтезу традиційних музичних форм у новому авторському прочитанні (з позицій мінімалізму), а також застосування композиторських технік кінця ХХ ст. (атональність, політональність, стильові міксти, лейтінтервали, тембрально-сонористична музична мова тощо). Це є свідченням музичної самоідентифікації автора, вираженням індивідуального стилю у розширенні меж інструментальних можливостей, коли тембр інструмента виводиться на авансцену і йому відводиться більш значуща роль в драматургії музичної форми, така, що здатна передати образний та художній зміст композиції.

У Висновках зазначено, що камерно-ансамблеві твори за участю фагота у творах українських композиторів (на прикладі творчості Ю. Іщенка, Г. Ляшенка) є виразно концертними і містять змістові характеристики, серед яких: психологічна та емоційна своєрідність інструментальних партій, тематична і образна індивідуальність учасників ансамблевої гри, віртуозність і змагальність як передумова розвитку музичної драматургії камерного ансамблю. Вони також демонструють довершеність прийомів композиторського письма, особливе насичене звучання, коли кожний з інструментів досягає максимальної самостійності і широти реалізації виразових можливостей. У творах Г. Ляшенка «Екзерсиси» для флейти, фагота і фортепіано і Ю. Іщенка «Римовані рядки. Дев'ять п'єс для фортепіано, флейти та фагота» композитори вклали можливість експериментувати з новими способами організації звукового простору, створивши «інструментальний театр» персоніфікованих інструментальних голосів.

Окреслені в роботі твори з позицій композиційно-драматургічного і виконавського аналізу є показовим прикладом сучасного дослідницького підходу до специфічного і досить рідкісного камерно-ансамблевого складу, який у XX столітті зазнав нової хвилі розвитку.

Ключові слова: Юрій Іщенко, Геннадій Ляшенко, композиторська творчість, національна модель авторства, ансамблеве тріо (флейта, фагот, фортепіано), фагот, виконавська майстерність.

SUMMARY

Yarushevsky T. V. Works for flute, bassoon and piano by Yuri Ishchenko, Gennady Lyashenko: national-style dimensions. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Qualifying research paper for obtaining the degree of Doctor of Arts in specialty 025 ‘Musical Art’; Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music. Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine. Kyiv, 2025.

The proposed creative art project is dedicated to ensemble music with the participation of the bassoon on the example of the chamber and instrumental work of Ukrainian composers Yuri Ishchenko and Gennady Lyashenko. The work emphasizes that the combination of flute, bassoon and piano in an instrumental trio is an example of a specific chamber ensemble, which was quite rare in the history of music. That is why the turn of Y. Ishchenko and G. Lyashenko to the rare ensemble composition of the trio (flute, bassoon, piano) on the basis of the different timbre unity of voices and the individualization of dramatic and textural compositional solutions became a significant phenomenon for Ukrainian musical culture.

The work defends the position that the ensemble trios with the participation of the bassoon: “Exercises” for flute, bassoon and piano by G. Lyashenko and “Rhymed Lines. Nine Pieces for Piano, Flute and Bassoon” by Y. Ishchenko embody the original, national-stylistic features of the composer’s work. The national-stylistic context of the ensemble trios with the participation of the bassoon by Y. Ishchenko and G. Lyashenko is expressed in the comprehensive disclosure of the possibilities of instrumental sound reproduction, including the means of using the maximum possibilities of the instrument, primarily register, timbre, dynamic, tempo. Innovations are present in the methods and techniques of sound production, in particular, in the choice of language and articulation

techniques, the expansion of color, as well as in the complication of the rhythmic organization of the text, in the key-tonal coloring of the works, in the textural organization, etc.

The work emphasizes that the ensemble trios with the participation of the bassoon “Exercises” for flute, bassoon and piano by G. Lyashenko and “Rhymed lines. Nine Pieces for Piano, Flute and Bassoon” by Y. Ishchenko represent a national-cultural model of authorship, the meaning of which is outlined in the work in the context of the formation and development of the author's stylistic identity, the artistic manifestation of mental traits, in the context of the disclosure and imitation of the national logic of musical thinking and the embodiment of mature instrumental concepts in Ukrainian musical culture. The national-cultural model of authorship of G. Lyashenko, Y. Ishchenko is marked by the following tendencies: individualization of composer's writing, national-stylistic dominance of intonational thinking, as well as the understanding of Western European influences as original creative impulses, which found its expression in the application of sound-forming techniques and techniques, such as: sonorics, aleatorics and polyphonic forms. The outlined issues allowed us to formulate the purpose of the study in the sense of revealing the phenomenon of the Ukrainian chamber-instrumental ensemble consisting of flute, bassoon and piano as a formed type of the national author's model of the genre, studying the timbre and texture specificity of the composer's language in chamber-instrumental trios, and identifying the role of the bassoon as a participant in the ensemble game. The scientific novelty lies in the study of chamber-instrumental trios with the participation of bassoon Y. Ishchenko, G. Lyashenko from the standpoint of identifying the national-stylistic characteristics of the author's models of composer's writing.

The scientific novelty also lies in considering and discovering the specifics of the formation of the figurative and artistic content of ensemble works through

an extraordinary combination of instrument timbres and establishing the role of the bassoon as a characteristic timbre partner in a trio with flute and piano in the context of the ratio of traditional and innovative features of the texture-role and functional balance of ensemble parts.

The idea of the project is due to the author's personal interest in revealing the artistic content of the ensemble trios of Y. Ishchenko and G. Lyashenko in performing concert practice. The author's performing interpretation, on the one hand, is based on the author's personal performing experience, and on the other hand, takes into account the established universals of musical creativity. In particular, the study covers such aspects as composer's thinking, musical style, performance technology and psychological features of the performer's work with the musical material of the trio. These works are interesting to modern performers because they reflect the trends of genre-style synthesis both at the thematic level and at the level of form development in the conditions of creating the European instrumental repertoire. Thus, the trio "Exercises" for flute, bassoon and piano by G. Lyashenko is an original genre form in the chamber ensemble repertoire. This genre form is related to the canons of concert performance, its semantic basis can be defined metaphorically, through the concepts of "sensuality", "imagery", "grotesqueness".

The trio "Rhyming Lines": Nine Pieces for Piano, Flute and Bassoon by Y. Ishchenko is indicative of the embodiment of the synthesis of the three additional musical forms in a new authorial reading (from the standpoint of minimalism), as well as the use of composer techniques of the late 20th century. (atonality, polytonality, style mixes, leitmotifs, timbre-sonoristic musical language, etc.). This is evidence of the author's musical self-identification, an expression of individual style in expanding the boundaries of instrumental possibilities, when the timbre of the instrument is brought to the forefront and is given a more

significant role in the dramaturgy of the musical form, one that is able to convey the figurative and artistic content of the composition.

The Conclusions indicate that chamber and ensemble works with the participation of the bassoon in the works of Ukrainian composers (using the example of the work of Y. Ishchenko, G. Lyashenko) are distinctly concert and contain content characteristics, including: psychological and emotional originality of instrumental parts, thematic and figurative individuality of the participants in the ensemble play, virtuosity and competitiveness as a prerequisite for the development of the musical dramaturgy of the chamber ensemble. They also demonstrate the perfection of the composer's writing techniques, a special rich sound, when each of the instruments achieves maximum independence and the breadth of realization of expressive possibilities. In the works of G. Lyashenko "Exercises" for flute, bassoon and piano and Y. Ishchenko "Rhymed lines. Nine pieces for piano, flute and bassoon" the composers invested the opportunity to experiment with new ways of organizing sound space, creating an "instrumental theater" of personified instrumental voices.

The works outlined in the work from the standpoint of compositional-dramaturgical and performance analysis are an illustrative example of a modern research approach to a specific and rather rare chamber ensemble composition, which in the twentieth century underwent a new wave of development.

Keywords: Yuriy Ishchenko, Gennady Lyashenko, composer's work, national model of authorship, ensemble trio (flute, bassoon, piano), bassoon, performance skills.

Список опублікованих праць за темою роботи

Основні положення кваліфікаційної наукової праці викладено у двох одноосібних статтях, опублікованих у наукових виданнях, затверджених МОН України як фахові в галузі «Мистецтвознавство».

1. Ярушевський Т. «Тріо Римовані рядки. Дев'ять п'єс для фортепіано, флейти та фагота Юрія Іщенка: роль тембру фагота у розкритті образно-художнього змісту». *Актуальні питання гуманітарних наук. Серія: Мистецтвознавство*. Вип. 79, том 2, 2024. С. 180 – 185
https://www.aphn-journal.in.ua/archive/79_2024/part_2/29.pdf
2. Ярушевський Т. «Екзерсиси для флейти, фагота і фортепіано Геннадія Ляшенка крізь призму розвитку камерно-інструментального мистецтва». *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Розділ: музичне мистецтво*. Випуск №4, 2024. С. 427 – 433
<https://journals.urau.ua/visnyknakkkim/article/view/322926>

Інформація про апробацію результатів дослідження

Участь у конференціях:

14 – 15 грудня 2024 р. – Участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Камерно-інструментальний ансамбль у просторі та часі».

Тема доповіді: **«Фагот в українському камерно-ансамблевому репертуарі»**

(м. Київ)

18 – 19 березня 2024 р. – Участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Українське музичне мистецтво крізь призму сучасності. Досвід поколінь»

Тема доповіді: **«Курс загального фортепіано в підготовці виконавців на дерев'яних духових інструментах»**

(м. Київ)

11 – 13 травня 2025 р. – Участь у науково-практичній конференції «Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства».

Тема доповіді: **«Флейта, фагот і фортепіано як камерний ансамбль: історико-стильова еволюція та інтерпретація в «Екзерсисах» Геннадія Ляшенка»**

(м. Харків)

Творча діяльність:

5 березня 2024 року. Концерт – іспит у рамках творчого мистецького проєкту. Зал імені академіка О. С. Тимошенка НМАУ ім. П. І. Чайковського. Упрограмі твори В. Ф. Баха, Л. Бетховена, Р. Шумана, Ф. Пуленка.

3 квітня 2025 року. Концерт – іспит у рамках творчого мистецького проєкту «Твори для флейти, фагота та фортепіано Юрія Іщенка, Геннадія Ляшенка: національно – стильові виміри». Зал імені академіка О. С. Тимошенка НМАУ ім. П. І. Чайковського. Упрограмі твори Г. Ляшенка, Ю. Іщенка, В. Рунчака.

18 червня 2025 року. Концерт – іспит у рамках творчого мистецького проєкту «Твори для флейти, фагота та фортепіано Юрія Іщенка, Геннадія Ляшенка: національно – стильові виміри». Зал імені академіка О. С. Тимошенка НМАУ ім. П. І. Чайковського. Упрограмі твори Ю. Іщенка Соната для фагота і фортепіано, Г. Ляшенка «Екзерсиси» для флейти, фагота та фортепіано, Ю. Іщенка «Римовані рядки» Дев'ять п'єс для флейти, фагота і фортепіано.